

Міністерство освіти і науки України
Київський національний лінгвістичний університет
Кафедра англійської філології і філософії мови

Курсова робота

**ІСТОРИЯ / HISTORY як основоположна константа мовної
свідомості українців та американців**

Нестеревич Олександри Василівни

студентки групи ПА 04-21

факультету германської філології і перекладу

денної форми здобуття освіти

спеціальності 035 Філологія

Науковий керівник

кандидат філологічних наук, доцент,

професор кафедри

Терехова Діана Іванівна

Національна шкала зараховано

Кількість балів 78

Оцінка ЄКТС C

Київ – 2024

Ministry of Education and Science of Ukraine
Kyiv National Linguistic University
Department of English Philology and Philosophy of Language

Course Paper

**ІСТОРИЯ/HISTORY as a Fundamental Constant in the Linguistic
Consciousness of Ukrainians and Americans**

Oleksandra Nesterevych

Group Pa 04-21

The Faculty of Germanic Philology and Translation

Full-Time Study

Speciality 035 Philology

Research Adviser

Assoc. Prof. **Diana Terekhova**

PhD (Linguistics)

Kyiv – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ КОНЦЕПТУ "ІСТОРИЯ" В МОВНІЙ СВІДОМОСТІ УКРАЇНЦІВ ТА АМЕРИКАНЦІВ.....	7
1.1. Концепт та його поняття. Мовна картина світу.....	7
1.2. Мовна свідомість.....	9
1.3. Методика дослідження концепту ІСТОРИЯ/HISTORY.....	10
Висновки до розділу 1.....	11
РОЗДІЛ 2. ЗІСТАВНИЙ АНАЛІЗ ПОЛІВ СТИМУЛІВ <i>ІСТОРИЯ</i> ТА <i>HISTORY</i>	12
2.1. Дослідження концепту ІСТОРИЯ у мовній свідомості українців.....	12
2.2. Дослідження концепту HISTORY у мовній свідомості американців.....	15
Висновки до розділу 2.....	18
ВИСНОВКИ.....	20
SUMMARY.....	23
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	25
ДОДАТКИ.....	27

ВСТУП

З давнього часу й донині багато вчених та мовознавців проводять дослідження щодо тісного зв'язку між мовою та людською психологією. На тлі труднощів вирішення та вивчення питань на цю тему зародилась наука психолінгвістика. Основний акцент у цій галузі приділяється дослідженню поняття мовної свідомості. Цей феномен визначає як історико-культурні особливості певного регіону впливають на мову народу та як представники різних етносів можуть по-різному сприймати певні слова чи терміни. Це дозволяє прослідкувати та виокремити відмінності мовних свідомостей конкретних етносів.

Непересічну роль у формуванні та розвитку мовної свідомості відіграє історія, відбиваючи важливі події, традиції та цінності кожного народу через мовні засоби. Різні історичні події мають ключову роль на формування картини світу нації. Саме тому, можна стверджувати, що будь-який злам в історії є фундаментом для виникнення змін в мовній свідомості народу, що свідчить про її постійний динамізм та еволюцію.

Так, наприклад, від початку повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 вивчення та дослідження власної історії є актуальним запитом української спільноти, як прояв розвитку національної свідомості, бажання вкорінення своєї культурної ідентичності та всебічного звільнення з-під репресивного утиску країни-загарбника. Ці події спровокували велике потрясіння для картини світу українців та підштовхнули багатьох їх цілковито переоцінити свої упередження, цінності та мовний вибір.

Таким чином, **актуальність** теми зумовлена необхідністю більшому дослідженню впливу історії на визначення ідентичної самобутності та мовної свідомості представників різних лінгвокультур.

Метою роботи є визначення та окреслення особливостей сприйняття концептів ІСТОPIЯ / HISTORY українцями та американцями.

Завдання:

- 1) аналіз теоретичних засад розвитку мовної свідомості;
- 2) визначення важливості історії у формуванні свідомості та мови;
- 3) провести психолінгвістичне експериментальне дослідження серед українськомовних та англійськомовних носіїв;
- 4) проаналізувати дані експерименту та порівняти результати;
- 5) висвітлити особливі риси мовної свідомості українських та американських респондентів, відображені в асоціативних полях слів-стимулів ІСТОРИЯ/HISTORY.

Об'єктом цієї роботи є основоположна роль історії у мовній свідомості українців та американців.

Предметом дослідження є національно-культурна специфіка мовної свідомості представників української та американської лінгвокультурних спільнот.

Матеріалом дослідження є результати вільного асоціативного експерименту, проведеного в період березня-квітня 2024 року серед українськомовних та англійськомовних респондентів, які надали асоціації до слів-стимулів ІСТОРИЯ/HISTORY.

Для проведення дослідження були використані загальнонаукові **методи** (емпіричне дослідження, аналіз, описовий метод, синтез) та лінгвістичні (концептуальний аналіз, вільний асоціативний експеримент, зіставний метод).

Наукова новизна дослідження представлена насамперед проведенням вільного асоціативного експерименту, який надав оригінальні дані та став основою вивчення особливостей концепту ІСТОРИЯ у мовній свідомості українців та американців і порівняння результатів опитування представників обох мов. Додатково новизна зумовлена сучасним форматом проведення дослідження (онлайн-анкетування).

Практична значимість зумовлена тим, що дані дослідження можуть бути використані для майбутніх наукових робіт у сфері загального

мовознавства, лексикології, психології та психолінгвістики щодо мовної свідомості представників різних лінгвокультур.

Структура курсової роботи (32 сторінки) складається зі вступу, двох розділів, висновків, резюме, списку використаних джерел, (всього 20, з них 5 – іноземною мовою) і двох додатків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ КОНЦЕПТУ "ІСТОРІЯ" В МОВНІЙ СВІДОМОСТІ УКРАЇНЦІВ ТА АМЕРИКАНЦІВ

1.1. Концепт та його поняття. Мовна картина світу.

Основою кожної мовної картини світу є концепт. За останні роки зацікавленість багатьох сучасних вчених до цього поняття збільшувалась у геометричній прогресії, доводячи його актуальність та неодмінну цінність. Втім, досі в когнітивній лінгвістиці концепт не набув стійкого, цілісного та однозначного визначення, залишаючись відносно новим феноменом у мовознавстві.

Термін "концепт" походить від латинського "conceptus" – "думка", "поняття". Найяскравішими ознаками, які він охоплює, наразі виділяють культуру, оцінку, знання та психологію. Згідно з цими рисами ми можемо визначити, що концепт базується на синтезі досвіду людини, тобто тих знань яких вона здобула в певний період часу (Приходько, 2013, с. 13).

Концепт, таким чином, є ключовою одиницею свідомості та втілює в собі все, що знає людина про той, чи інший об'єкт. З одного боку, цей феномен може вербалізуватися за допомогою мовних знаків, маючи при цьому значну частку й позамовних даних, а з іншого – бути ментальною картинкою того, що інколи важко сформулювати словом, але можна почути, упізнати, відчуті та побачити (Воробйова, 2011).

У "Короткому словнику когнітивних термінів" О.С. Кубрякової зазначається, що концепт відповідає уявленню про ті значення, які використовує людина в процесах мислення і які відображають зміст результатів пізнання світу та усієї людської діяльності (Кубрякова, 1996, с. 90).

Процес пізнання світу, у свою чергу, поєднує як внутрішній, так і зовнішній виміри людини. Картина світу – результат безперервного потоку інформації про те, що нас оточує, про наше сприйняття реальності та

світовідчуття. Щоб зафіксувати здобуті образи та уявлення й збудувати повноцінну та цілісну систему поглядів, людина використовує різноманітні слова та вирази. Мова, у свою чергу, є найважливішим засобом формування і зберігання знань людини про об'єктивний світ. Сукупність цих знань у мовній формі створюють мовну картину світу (Живіцька, 2010, с. 20).

Кожен народ сприймає те чи інше явище через призму своєї власної історії, культури та менталітету. А отже, відображення досвіду людини відрізняється залежно від мови народу, до якого вона належить. Мова – це зовнішній прояв духу народу. Відмінності в народах ведуть до відмінностей в мовах, що породжують різні погляди на світ. За І.О. Голубовською, мовна картину світу – це "виражене засобами певної мови світовідчуття та світорозуміння етносу" (Голубовська, 2002, с. 6).

Досліджуючи мовну картину світу, не можна оминати і концептуальну картину світу людини. Вона, на відміну від мовної, є більш широкою та всеосяжною. Концептуальна картина світу не обмежена мовними виразами і складається з елементів, які не набули словесної форми і не представлені у мові. Тому, те що вона не залежить від мовних одиниць і, як результат, від носія мови робить її сталою для всіх народів.

Концептуальна картина світу є більш змінною та перебуває у стані постійного розвитку, вона поширюється на всі народи та здебільшого опирається на загальноприйнятую наукову інформацію. Мовна ж є унікальною для кожного етносу та містить особливості, стереотипи, цінності та знання, характерні лише одному народові.

Тож, концептуальна та мовна картини світу є фундаментально різними, але пов'язаними між собою явищами. Мовна картина світу є похідною від концептуальної, зберігаючи в собі національно-етнічні особливості світосприйняття народів.

1.2. Мовна свідомість

Мовна картина світу та мовна свідомість поділяють багато схожих ознак та є нерозривними поняттями. Деякі вчені навіть ототожнюють ці два феномени, що здебільшого вважається неточною інтерпретацією. Лінгвіст Г. Ейгер визначає мовну свідомість, як механізм, який керує мовленнєвою діяльністю та формує погляди й сприйняття мовленнєвих засобів, їх ситуаційну відповідність та між ними (Селіванова, 2008, с. 231).

Трактування мовної свідомості може бути ще ширшим, якщо розглядати це, як зв'язок мови та свідомості. В основі свідомості лежить її направленість, певна інтенція на конкретний об'єкт, тобто те, як людина сприймає те, що її оточує. Свідомість відображає суб'єктивне сприйняття людиною навколишнього світу. Таке сприйняття може фокусуватись на різних аспектах людського життя. Тобто мовна свідомість, у свою чергу, є відображенням мовного аспекту.

Тут мова – це окремий предмет осмислення та пізнання, що в результаті створює систему мовних знань, переконань та ідей й формує цілісне відношення людини до мови. Звідси можна визначити, що мовна свідомість – це форма свідомості, яка охоплює оцінки, почуття, уявлення та погляди людини щодо мови та мовної діяльності (Селігей, 2009, с. 15).

Мовна свідомість також має взаємозалежність зі свідомістю суспільства та національною свідомістю. Саме у мовній формі, через мовні стереотипи виявляється унікальне етнічне світосприйняття. Таким чином, мова постає, як одним з найперших і найважливіших історичних чинників формування національної свідомості, що пробуджує в кожного етносу свою самобутність (Коць, 2017, 50).

Мова є частиною культури, а культура, у свою чергу, розвивається під впливом історичних подій. Люди одного етносу, які живуть в одному середовищі та в одному контексті, поділяють спільний світогляд, який вони відображають за допомогою мовних засобів.

Іноді співпадіння певних обставин та культурних складників призводять до схожості картин світу різних народів, а це в результаті веде до схожості у сприйнятті певних явищ та феноменів. Саме ці фактори можливої подібності та фундаментальної відмінності є підґрунтям для проведення досліджень та порівнянь аналізу мовних свідомостей різних етносів.

1.3 Методика дослідження концептів ІСТОРИЯ/HISTORY

Вивчення концептів за останні роки є широкоживаним та актуальним способом дослідження. Серед існуючих методів дослідження для аналізу концептів та їх репрезентації в різних мовних системах, асоціативний експеримент – один з найбільш розповсюджених (Засекіна, Засекін, 2008).

Асоціативний експеримент – це метод психолінгвістичного дослідження, який направлений виявити образи та отримати асоціації у представників різних етносів за допомогою слова-стимула (це може бути слово, зображення або його аудіо-зчитування). Ідея експерименту полягає в тому, що респондентам надається слово-стимул для виявлення миттєвої реакції та асоціації.

Асоціативний експеримент може бути вільним – без відсутності обмежень у реакціях, ланцюжковим – є вимога на декілька реакцій та асоціацій на заданий предмет і спрямованим – має граматичні або семантичні межі для реакцій.

Для цієї роботи обрано саме вільний асоціативний експеримент, у межах якого здійснено опитування українськомовних та англійськомовних респондентів, створено асоціативні поля за їх результатами та зіставлення специфічних рис кожної спільноти.

Для опрацювання результатів вільного асоціативного експерименту також були залучено зіставний аналіз для порівняння, концептуальний аналіз та синтез. Концептуальний аналіз, у свою чергу, полягає в окресленні ядра та периферії концепту на основі експерименту та виокремлення загальнокультурних та етнокультурних особливостей.

Висновки до розділу 1

У першому розділі зазначено теоретичні дані, які використанно для подальшого проведення практичної частини. Були виокремлені поняття концепту, картини світу та особливості феномену мовної свідомості.

Історія протягом багатьох років вивчається вченими з різних дисциплін і є невід'ємним складником у формуванні та розвитку кожного народу – його культури, мови та світосприйняття. Таким чином, мовна свідомість стає основним елементом для дослідження сприйняття концептів ІСТОРИЯ/HISTORY.

Для дослідження було обрано вільний асоціативний експеримент, оскільки він направлений на виявлення основних асоціацій, які виникають на підсвідомому рівні респондентів. Також, окрім основного методу, використано загальнонаукові та лінгвістичні методи дослідження (синтез, аналіз та зіставний метод). Це дозволило провести асоціативно-вербальний аналіз та порівняння особливостей мовних картин світу представників двох різних етносів.

РОЗДІЛ 2. ЗІСТАВНИЙ АНАЛІЗ ПОЛІВ СТИМУЛІВ ІСТОРИЯ ТА HISTORY

2.1 Дослідження концепту ІСТОРИЯ у мовній свідомості українців

Основними даними дослідження стали результати опитування серед українців, яким було запропоновано вказати їх першу асоціацію до наданого слова-стимула ІСТОРИЯ у онлайн-анкеті на платформі Microsoft Forms у березні-квітні 2024 року. Також у анкетуванні були враховані наступні параметри: вік, рідна мова, місце проживання, інформацію про які зазначено у Додатку А.

Саме слово-стимул ІСТОРИЯ не є новим, його можна знайти різних асоціативних словниках, наприклад у III томі "Українського асоціативного словника", авторами якого є Світлана Мартінек та Віталій Матьков (Мартінек, Матьков, 2021, с. 244).

Перед тим, як перейти до безпосереднього аналізу отриманих даних дослідження, слід розглянути встановлене визначення слова ІСТОРИЯ. У "Філософському енциклопедичному словнику" (2002) дається декілька визначень, одне з яких вказує, що історія – це "наука, що досліджує минуле суспільства з метою більш адекватного розуміння його сучасного" (с. 255)

У результаті проведення вільного асоціативного експерименту опитування пройшли 104 респонденти і було отримано 106 відповідей (один з респондентів вказав 3 реакції). Загальна кількість різних асоціатів – 62.

Тож, у даному експерименті була проаналізована та підрахована частота уживання, або наявність асоціації до слова-стимулу ІСТОРИЯ. Реакції, які є найбільш частотними, є ядерними, а менш частотні, у свою чергу, стали периферійними. Далі наведена таблиця (2.1) для розгляду результатів дослідження цих асоціацій.

Таблиця 2.1

Ядро асоціативного поля стимулу ІСТОРИЯ

№ з/п	Ядро асоціативного поля стимулу ІСТОРИЯ
-------	---

1.	<i>України (11)</i>
2.	<i>Минуле (7)</i>
3.	<i>Життя (6)</i>
4.	<i>Книга (5)</i>
5.	<i>Урок (4)</i>
6.	<i>Циклічна (4)</i>
7.	<i>Повторюється (3)</i>
8.	<i>Школа (3)</i>
9.	<i>Брехня (2)</i>

У таблиці надано найчастіші вербальні асоціації, які формують центр асоціативного поля. Ядром асоціацій до слова-стимулу ІСТОРИЯ є реакція ІСТОРИЯ – *України*, що зустрічається 11 разів.

Тобто, у мовній свідомості українців першочергово історія асоціюється з Україною, що показує очевидний вплив шкільної освіти. Саме зі школи люди починають вивчати історію своєї держави та інших, з того часу в них формується уявлення про події в минулому та складається певна хронологія та картина навколишнього світу. Таким чином, можна визначити, що шкільний предмет – історія України – стає для українців центральною збіркою їхнього уявлення про минуле свого народу. Сюди також можна додати асоціацію ІСТОРИЯ – *урок 4* та *школа 3*, що знову ж вказує на вплив шкільних років у житті українців. З іншого боку, така асоціація свідчить про становлення українців як незалежної нації і важливість вивчення та існування саме української історії.

Наступними за частотою реакцій стали ІСТОРИЯ – *минуле 7*, та ІСТОРИЯ – *життя 6*. Ці дві асоціації не є тотожними, або навіть синонімами, але водночас вони є нерозривними один з одним. Такі реакції показують, що немає життя теперішнього, сьогодення без життя минулого, тих подій, які призвели до тих чи інших наслідків.

Реакції, що йдуть далі, є ІСТОРІЯ – *циклічна 4, повторюється 3*, що стверджують послідовність певних подій, які люди вже переживали неодноразово. На прикладі української історії – це боротьба за незалежність. Протягом усього встановлення нації українці мали в бою, та війнах відстоювати своє право на самостійність та самобутність. Це прослідковувалося під час Першої та Другої світових війн і сьогодні ми знову у стані війни з країною-агресором.

Наступна реакція ІСТОРІЯ – *брехня 2*, є доволі показовою, оскільки українська історія надзвичайно постраждала від пропагандистської політики Радянського Союзу, у складі якого протягом майже століття перебували українські землі та український народ. Тільки сьогодні, після багатьох років, з'являється інформація про те, що багато історичних фактів, які вважаються канонічними, насправді викривлені та спотворені на користь окремих політичних сторін.

На слово-стимул ІСТОРІЯ наявні також багато периферійних реакцій, які є одиничними: *Богдан Хмельницький, війна, давнина, проміжок, події, перероблена, хороша, правдива, розвиток, хронологія, наша, спадщина, зацікавленість, вічність, цікава, наслідки, монголи, дата, літопис, час, Грушевський, кохання, Лозовий, архаїзм, підручник, нудьга, переможці, змінна, цінність, пам'ять, спіраль, одна, Друга Світова Війна, трагічна, довга, була, моя, могутність, вигадка, гетьман, Київська Русь, наука, доля, культура.*

Отже, асоціативне поле, а саме його ядерна зона, демонструє, що сприйняття українцями слова-стимулу ІСТОРІЯ починається зі шкільного віку, коли люди вперше дізнаються перші факти про минуле свого народу. Більш того, українці асоціюють цей термін з повторюваним процесом в житті, встановлюючи послідовність між минулим та сьогоденням.

Також, за результатами експерименту можна встановити відсоткове співвідношення результатів опитування, в якому ядро асоціацій ІСТОРІЯ –

України має 12% і посідає друге місце. Передову роль взяла на себе дальня периферія, яка складається з одиничних реакцій та складає 46% (див. рис. 2.1.1).

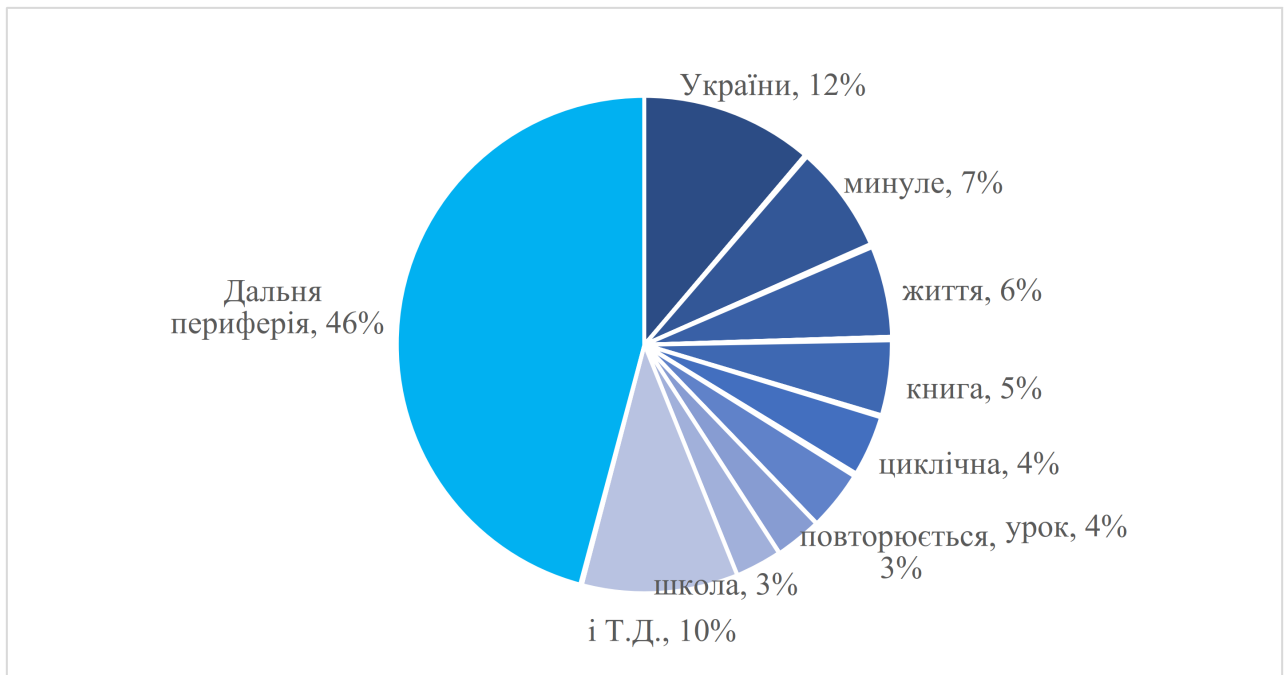

Рис.2.1.1 Асоціативне поле стимулу ІСТОРИЯ

2.2 Дослідження концепту HISTORY у мовній свідомості американців

Основними даними дослідження стали результати опитування 27-и носіїв англійської мови. Під час проведення експерименту англійськомовним респондентам було запропоновано надати їх першу асоціацію до наданого слова-стимула HISTORY у онлайн-анкеті на платформі Microsoft Forms у березні-квітні 2024 року. Також у анкетуванні були враховані наступні параметри: вік, рідна мова, місце проживання, інформацію про які подано в Додатку А.

Слід зазначити, що результат зіставного експерименту не можна розглядати як повністю успішним та цілісним через нестачу відповідей в опитуванні англійською мовою.

Перед аналізом дослідження варто розглянути встановлене визначення слова HISTORY. За словником англійської мови Cambridge Dictionary (Cambridge Dictionary n.d.):

history

noun

UK /'hɪs.tər.i/ US /'hɪs.tɔː.i/

(the study of) past events considered together, especially events of a particular period, country, or subject.

Всього у результаті асоціативного опитування було отримано 17 різних асоціатив. Так само, як в аналізі відповідей українськомовних респондентів, серед наданих асоціацій англійською мовою була підрахована частота їх вживання до слова-стимулу HISTORY. Відповідно, найбільш частотні реакції стали ядерними, а менш частотні – периферійними. Далі наведена таблиця для представлення результатів дослідження цих асоціацій.

Таблиця 2.2

Ядро асоціативного поля стимулу HISTORY

№ з/п	Ядро асоціативного поля стимулу HISTORY
1.	<i>book</i> (5)
2.	<i>past</i> (3)
3.	<i>WW2</i> (2)
4.	<i>war</i> (2)
5.	<i>interesting</i> (2)

За результатами експерименту центром – асоціативним ядром – є реакція HISTORY – *book* 5, що також зустрічається серед асоціацій українською мовою. Це свідчить, що англійськомовні представники також підсвідомо вбачають спорідненість історії та науки або предмету вивчення в школі. Результатом цього є те, що більшість людей дійсно замислюються про історію, здебільшого, коли читають книги, як домашнє завдання або по особистій ініціативі. Через читання люди дізнаються факти, відкривають для себе різні події, які відбулися, і як це повпливало на сьогодення.

Наступною реакцією є HISTORY – *past 3*, яка також співпадає з асоціацією українців. Така схожість вказує на часткову універсальність концептів ІСТОРИЯ/HISTORY у мовній свідомості різних етнічних груп. Це не є дивним, адже історія для всіх народів виконує одну функцію – зберігає хронологію подій минулого та описує їх.

Наступні дві реакції HISTORY – *WW2 2* та *war 2* є майже ідентичними та ілюструє те, що війна для англійськомовних респондентів є актуальним та вагомим елементом. Це зумовлено тим, що війна є невіддільним складником у формуванні та встановленні державних кордонів. У випадку Сполучених Штатів Америки їх громадяни пройшли велику внутрішню війну, були активними учасниками у війнах на європейському континенті, Близькому та Дальньому Сході. І сьогодні війна є величезною та надзвичайно важливою темою у політичній, медійній сферах та повсякденних розмовах і хоча війна зараз не стосується англійськомовної спільноти напряму, вони все одно є частиною спільного наративу. Друга Світова війна та війна зустрічаються в асоціаціях і української спільноти, але в дальній периферії.

Остання асоціація з поля стимулів є HISTORY – *interesting 2*, що є проявом емоційного залучення респондентів, які розглядають історію, як предмет для пізнання та вивчення. Така реакція також наявна в дальній периферії серед відповідей українськомовних респондентів.

До периферійних реакцій на слово-стимул HISTORY належать – *life, lesson, monarchy, Hitler, textbook, dust, legend, repetition, important, heartbreaking, love, history of the country, world*.

У співвідношенні відсотків найпоширенішою асоціацією є *book 27%*, а периферія, яку складають одиничні реакції, становить 68% та виконує головну роль серед всіх асоціацій (див. рис. 2.2.1).

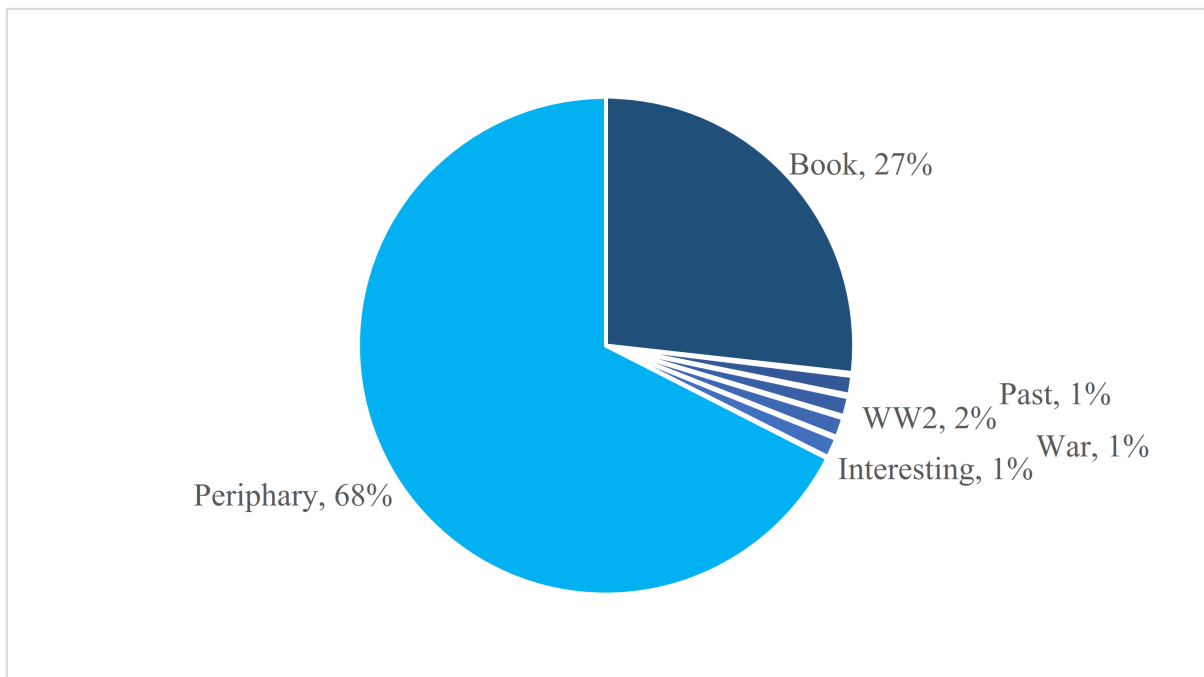

Рис.2.2.1 Асоціативне поле стимулу HISTORY

Через малу кількість отриманих відповідей для анкети англійською мовою пропонується взяти до розгляду найпоширеніші реакції з онлайн словнику англійських асоціатів Related Words Dictionary (Related Words Dictionary n.d.). У ньому наявні такі асоціації HISTORY – *historian, past, story, chronicle, culture, book, life, science, heritage, legend, nation, subject*.

Зіставивши асоціації зі словнику та результатів анкетування, можна прослідкувати певну кореляцію у реакціях, що в черговий раз підкреслює універсальність сприйняття історії в мовній свідомості.

Висновки до розділу 2

У другому розділі були презентовані дані вільного асоціативного експерименту, котрий був проведений в березні-квітні 2024 на онлайн-платформі. В його результаті було отримано 106 та 27 асоціатів на слова-стимули від 104 українськомовних та 27 англійськомовних респондентів відповідно. Використовуючи отримані реакції, створено та проаналізовано асоціативні поля стимулів ІСТОPIЯ/HISTORY.

У кожному асоціативному полі було визначено ядро та дальню периферію й було підраховано частотність реакцій та визначено їх у

відсотковому співвідношенні. Проаналізувавши два результати, можна прослідкувати схожі риси та асоціати представників двох етнічних груп. Їх подібність ґрунтується на універсальних та загальноприйнятих розуміннях і стереотипах та також подібних подіях, які впливали на становлення націй.

Подібність у реакціях прослідковується на кожному рівні асоціативного поля, наприклад: *книга – book, минуле – past, урок – lesson, підручник – textbook, життя – life, кохання – love, трагічна – heartbreaking*. Саме це підтверджує природню кореляцію між реакціями в мовній свідомості різних націй. Найчастіші асоціати є більш емоційно-нейтральними, тільки декілька виражають емоційну залученість, що свідчить про те, що історія відіграє хоч і ключову та фундаментальну роль у формуванні свідомості народу, але посідає більш нейтральну позицію. Наче тло, яке дає опору для сприйняття всього іншого.

Також цікавою особливістю є асоціати, які є іменами важливих історичних постатей. Наприклад, Богдан Хмельницький серед українськомовних респондентів та Гітлер серед англійськомовних. Це свідчить про те, що вплив окремих людей, які займають керівні посади у країнах та приймають важливі рішення, що можуть змінити хід подій, і, як наслідок, – саму історію є значним на сприйняття людьми світу. Різницею між сприйняттями є те, що українськомовні респонденти концентрували свою увагу на відомих особах, які змінювали тільки українську історію, а реакція англійськомовних респондентів ілюструє більш загальне відношення, яке не відноситься першочергово до їх власної держави.

Такі невеликі розбіжності можуть бути спричинені соціально-політичними особливостями. Оскільки для української спільноти сьогодні вкрай важливо ідентифікувати та виокремити власну історичну спадщину, свої особливості та свою правду, а громадяни США або Канади не проявляючи інтересу та потреби в ще більшій самоідентифікації, тому проявляють більш нейтральні реакції.

ВИСНОВКИ

У ході дослідження особливостей сприйняття історії представниками українськомовних та англійськомовних спільнот було опрацьовано теоретичні матеріали для ознайомлення та вивчення поняття концепту, мовної картини світу, мовної свідомості та їх особливості.

Визначено, що вивчення цих понять триває протягом багатьох років та багато науковців вказують на пряме співвідношення соціальних та історичних подій на формування та зміну різних культур.

Поняття історії є більш загальним та охоплюючим поняттям, яке поєднує всі аспекти тривалості життя: минуле, теперішнє, майбутнє. Наша свідомість знаходиться під впливом історії, навіть тоді, коли ми цього не помічаємо. Всі події, які відбуваються в житті народу, – війна, перемога, винахід, зміна правління – залишає надзвичайний відбиток на картині світу представників цього етносу. Більш того, історичні події, які трапляються на певній території, можуть впливати і на інші країни та народи. У свою чергу, всі важливі політичні та соціальні зміни супроводжуються метаморфозами в мові.

Яскравим прикладом сучасних змін є поточна війна в Україні, яка вже залишила вічний відбиток на світосприйнятті українців, які акумулювали всі свої сили для здобуття своєї свободи, збереження своєї самобутності та самостійності. Найбільше це вплинуло на мову, точніше на мовний вибір українців, які почали по-іншому сприймати мову народу, у результаті чого відбулися зміни в їх мовній свідомості. Також, події в Україні вплинули і на весь світ, адже політичні та культурні зміни відбулися і за межами України.

Наступний крок дослідження – практичний. Було проведено вільний асоціативний експеримент, для порівняння реакції представників двох різних етнічних групи на однаковий стимул. У роботі були використані

загальнонаукові методи дослідження, наприклад аналіз, синтез, описовий і, також, виключно лінгвістичні методи, наприклад, зіставний метод.

Для експерименту було розроблено українськомовну та англійськомовну інтернет-анкети та в березні-квітні 2024 року проводилось опитування серед 104 українськомовних та 27 англійськомовних респондентів. Недостатня кількість відповідей англійськомовних носіїв була зумовлена неможливістю звернутись до респондентів особисто в реальному часі.

Після проведення вільного асоціативного експерименту було проаналізовано всі результати та на їх даних сформовано асоціативні поля до слова-стимулу у двох мовах відповідно. За результатами асоціативних полів було розраховано і відсоткове співвідношення в обох мовах:

Стимул ІСТОРИЯ	Стимул HISTORY
– України – 12%	– Book – 27%
– Минуле – 7%	– Past – 2%
– Життя – 6%	– WW2 – 1%
– Книга – 5%	– War – 1%
– Циклічна – 4%	– Interesting – 1%

Асоціації української спільноти ілюструють важливість на сучасному етапі встановлення власної ідентичності та визначення власних особливостей. Реакції англійськомовних респондентів є більш нейтральними, але, також, хоча американці зараз не є під прямим впливом сучасних війн, їх реакції свідчать про те, що навіть непрямі історичні події впливають на світосприйняття та мовну свідомість.

Варто зауважити, що більшість реакцій респондентів двох анкет збігаються. Така характерна подібність зумовлена універсальністю особливостей поняття "історія" та загальноприйнятним усталеним стереотипам щодо неї. Ці ознаки є спільними не тільки між конкретними

двома етносами, а загалом для всесвітньої картини світу, яка може бути колективною для всіх народів.

Тож, загалом мети та зазначених завдань роботи було досягнуто. Проведене дослідження проілюструвало, що схожість між двома та більше мовних свідомостей і картин світу можлива, насамперед коли мова йде про типові та прямі асоціації. Однак, думка про неминучість розбіжностей також була підтверджена.

SUMMARY

In modern dynamic world, where new phenomena and concepts continually emerge, understanding the evolving perceptions within different ethnic groups is crucial. Hence, there is a necessity to examine these shifts, along with the divergences and convergences among various peoples. In this regard, employing a free associative experiment proves to be a fitting approach, offering valuable insights into the central and peripheral aspects of native speakers' associative fields.

The relevance of this research is underscored by the increasing attention from scholars towards examining and contrasting the nuances of linguistic consciousness among individuals from diverse linguistic and cultural backgrounds.

The aim of the term paper is to distinguish the distinctive aspects of how Ukrainians and Americans perceive word-stimuli related to "ІСТОПЛЯ"/"HISTORY".

The primary objectives are as follows: 1) selecting and analyzing theoretical materials; 2) developing a questionnaire for conducting a free associative experiment; 4) conducting the free associative experiment among native Ukrainian and English speakers; 5) analyzing the collected data and constructing the associative fields of "ІСТОПЛЯ"/"HISTORY" stimuli; 6) comparing the associative fields of "ІСТОПЛЯ"/"HISTORY" stimuli.

The object of the research is the linguistic consciousness of Ukrainians and Americans, while **the subject** is the associative fields of "ІСТОПЛЯ"/"HISTORY" stimuli. **The material utilized in the research** consists of data gathered through the free associative experiment.

The research employs various **methods**, including general scientific methods such as analysis, synthesis, descriptive method, and statistical method, as well as linguistic methods like the method of free associative experiment and the comparative method.

The practical significance of the research lies in its potential to serve as a foundation for future studies on the linguistic consciousness of individuals from different linguocultures.

The scientific novelty of the research is ensured by providing a free associative experiment to construct, analyze, and compare associative fields of "ICTOPIЯ"/"HISTORY" stimuli, for investigating the nuances of linguistic consciousness among Ukrainians and Americans.

The structure of the paper is 32 pages: an introduction, two chapters, conclusions, a resume, a list of the sources used (20, 5 of which are in English) and two appendixes.

Key words: history, concept, linguistic picture of the world, linguistic consciousness, word-stimulus, ethnicity, linguoculture.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бацевич Ф. С. (2004) *Основи комунікативної лінгвістики*. Київ: Академія.
2. Воробйова, О. П. (2011). *Концептологія в Україні: здобутки, проблеми, прорахунки*. Вісник КНЛУ. Сер. Філологія.
3. Гнатюк Л. П. (2005) *Мовна свідомість у сучасній лінгвістичній парадигмі*. Українське мовознавство (34), 3-8.
4. Голубовская И. А. (2002) *Этнические особенности языковых картин мира*. Киевский национальный университет имени Тараса Шевченка, 2-294.
5. Живіцька, І. А. (2010). *Мовна картина світу як водображення реальності*. Філологічні студії: Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету, 4, 20-23. DOI: <https://doi.org/10.31812/filstud.v4i0.925>.
6. Засєкіна Л. В., Засєкін С. В. (2008) *Психолінгвістична діагностика*. Луцьк, Ред.-видав. відділ "Вежа".
7. Кочерган, М. П. (2000). *Вступ до мовознавства*. Київ: Академія.
8. Кубрякова, Е. С., Дем'янков, В.З., Панкрац Ю.Г., Лузина, Л. Г. (1996). Концепт. У Кубрякова Е.С. (Ред.) *Краткий словарь когнитивных терминов*, 90.
9. Приходько, А. Н. (2013). *Концепты и концептосистемы*. Днепропетровск: Белая Е. А., 13.
10. Селіванова О. О. (2008). *Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми*: Підручник. – Полтава: Довкілля-К, 231.
11. Селігей П. О. (2009) *Структура й типологія мовної свідомості*. Мовознавство (Вип. 5), 12- 29.
12. Словник української мови: в 11 томах. — Том 11, 1980. [Електронний ресурс] <https://sum.in.ua/s/istorija> Дата звернення: 09.05.2023.
13. Терехова, Д. І. (2000). *Особливості сприйняття лексичної семантики слів (психолінгвістичний аспект)*: монографія. Київ : КДЛУ.

14. Терехова, Д. І. (2013) Використання психолінгвістичних методів дослідження для міжмовних і міжкультурних зіставлень. *Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО КНЛУ. Серія Філологія. Педагогіка. Психологія*. Київ: Вид. центр КНЛУ. Вип. 27, 25-31.
15. Філософський енциклопедичний словник (2002). Київ: Абрис, 255.
16. Cambridge University Press. (n. d.). History. In Cambridge Dictionary. [Електронний ресурс] <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/history> Дата звернення: 09.05.2023.
17. Crystal, D. (2010). *The Cambridge encyclopedia of language* (3rd edition). Cambridge: Cambridge University Press.
18. Johnson-Laird, P. N. (1999) Mental models. In M. I. Posner (Ed.) *Foundations of cognitive science*. – Cambridge: MIT Press.
19. Related Words Dictionary. (n.d.) History. In Related Words Dictionary. [Електронний ресурс] <https://relatedwords.org/relatedto/History> Дата звернення: 09.05.2023.
20. Sedivy J. (2014). *Language in mind: an introduction to psycholinguistics*. Sinauer Associates is an imprint of Oxford University Press.

ДОДАТКИ

Додаток А

Щоденник експериментатора

№ п/п	Перелік відомостей	Відомості експериментатора	Примітки
1.	ПІБ експериментатора, посада, місце роботи	кандидат філологічних наук, професор Терехова Діана Іванівна, студентка факультету германської філології та перекладу Нестеревич Олександра Василівна	виконано
2.	Місце проведення (країна, місто, навчальний заклад тощо)	Україна: м. Київ, Київський національний лінгвістичний університет, Рівне, Луцьк, Тальне, Черкаси, Умань, Долина, Переяслав, Немирів, село Дмитрів, Одеса, Дніпро, Житомир, Кривий Ріг, Буча, Львів, Хмельницький, Чернігів, Бровари, Гостомель, Вінниця, Подільськ, с. Підгірці, Гущинці, Веселе, Нові Обиходи, Печера. Німеччина: місто не вказано. Чехія: Прага. Бельгія: Брюссель.	виконано

		Польща: місто не вказано. Нідерланди: місто не вказано.	
3.	Дата проведення	березень-квітень 2024	виконано
4.	Форма проведення	інтернет-анкета	виконано
5.	Кількість респондентів	104 респонденти	виконано
6.	Мова анкетування	українська мова	виконано

Щоденник експериментатора

№ п/п	Перелік відомостей	Відомості експериментатора	Примітки
1.	ПІБ експериментатора, посада, місце роботи	кандидат філологічних наук, професор Терехова Діана Іванівна, студентка факультету германської філології та перекладу Нестеревич Олександра Василівна	виконано
2.	Місце проведення (країна, місто, навчальний заклад тощо)	Сполучені Штати Америки: New York, Kentucky, Dallas, Pennsylvania: Warren; Colorado: Denver; Massachusetts: Pittsfield; Pennsylvania: Williamsport; Illinois: Peoria, Chicago; Michigan: Novi; New York: Buffalo. Ukraine: Rivne, Kyiv; The Netherlands: Groningen, Amsterdam; Canada: Niagara on the Lake, Ontario, Niagara	виконано

		falls, Calgary.	
3.	Дата проведення	березень-квітень 2024	виконано
4.	Форма проведення	інтернет-анкета	виконано
5.	Кількість респондентів	27 респондентів	виконано
6.	Мова анкетування	англійська мова	виконано

Обробка даних експерименту

ІСТОРИЯ (реєстрове слово)		
Рідна мова	Місце проживання, вік	Відповіді
українська мова	Німеччина (1), Київ (47), Рівне (13), Луцьк (1), Тальне (2), Черкаси (1), Умань (1), Долина (1), Переяслав (1), Немирів (1), село Дмитрів (1), Одеса (3), Дніпро (2), Житомир (1), Кривий Ріг (1), Буча (2), Львів (1), Хмельницький (3), Чернігів (3), Бровари (1), Гостомель (1), Вінниця (4), Подільськ (4), с. Підгірці (1), Гуцинці (1), Веселе (1), Нові Обиходи (1), Печера (1), Чехія: Прага (1), Бельгія: Брюссель (1), Польща (1),	України (11), минуле (7), життя (6), книга (5), циклічна (4), урок (4), повторюється (3), школа (3), всесвіту (2), брехня (2), досвід (2), Богдан Хмельницький (2), пишеться (2), важкий предмет (1), війна (1), давнина (1), проміжок (1), події (1), перероблена (1), хороша (1), правдива (1), розвиток (1), хронологія (1), наша (1), спадщина (1), зацікавленість (1), вічність (1), цікава (1), наслідки (1), монголи (1), дата (1), літопис (1), час (1), Грушевський (1), кохання (1), Лозовий (1), архаїзм (1), підручник (1), нудьга

	<p>Нідерланди (2).</p> <p>Менше 18 (16), 55 і більше (1), 18-25 (58), 26-30 (8), 31-35 (6), 36-40 (3), 41-45 (7), 46-50 (5)</p>	<p>(1), переможці (1), змінна (1), НМТ (1), цінність (1), пам'ять (1), спіраль (1), одна (1), Друга Світова Війна (1), трагічна (1), коледж (1), довга (1), була (1), моя (1), могутність (1), вигадка (1), гетьман (1), Київська Русь (1), наука (1), писати (1), доля (1), культура (1) теперішнє (1), майбутнє (1).</p>
--	---	--

HISTORY (реєстрове слово)		
Рідна мова	Місце проживання, вік	Відповіді
англійська мова	<p>New York (2), Kentucky (1), Dallas (1), Pennsylvania: Warren (6); Colorado: Denver (1); Massachusetts: Pittsfield (1); Pennsylvania: Williamsport (1); Illinois: Peoria (1), Chicago (2); Michigan: Novi (1); New York: Buffalo (1). Ukraine: Rivne (1), Kyiv (1); The Netherlands: Groningen (1), Amsterdam</p>	<p>book (5), past (3), WW2 (2), war (2), interesting (2), life (1), lesson (1), monarchy (1), Hitler (1), textbook (1), dust (1), legend (1), repetition (1), important (1), heartbreaking (1), love (1), history of the country, world (1).</p>

	(1); Canada: Niagara on the Lake (1), Ontario (1), Niagara falls (1), Calgary (1). Under 18 (1), 18-25 (12), 26-30 (3), 31-35 (2), 36-40 (2), 41-45 (2), 46-50 (1), 50+ (1).	
--	---	--

Додаток Б

Зіставна таблиця асоціативних полів досліджуваних стимулів

Українська мова	Англійська мова
ІСТОРИЯ - України (11), минуле (7), життя (6), книга (5), циклічна (4), урок (4), повторюється (3), школа (3), всесвіту (2), брехня (2), досвід (2), Богдан Хмельницький (2), пишеться (2), важкий предмет (1), війна (1), давнина (1), проміжок (1), події (1), перероблена (1), хороша (1), правдива (1), розвиток (1), хронологія (1), наша (1), спадщина (1), зацікавленість (1), вічність (1), цікава (1), наслідки (1), монголи (1), дата (1), літопис (1), час (1), Грушевський (1), кохання (1), Лозовий (1), архаїзм (1), підручник (1), нудьга (1), переможці (1), змінна	HISTORY - book (5), past (3), WW2 (2), war (2), interesting (2), life (1), lesson (1), monarchy (1), Hitler (1), textbook (1), dust (1), legend (1), repetition (1), important (1), heartbreaking (1), love (1), history of the country, world (1).

<p>(1), НМТ (1), цінність (1), пам'ять (1), спіраль (1), одна (1), Друга Світова Війна (1), трагічна (1), коледж (1), довга (1), була (1), моя (1), могутність (1), вигадка (1), гетьман (1), Київська Русь (1), наука (1), писати (1), доля (1), культура (1).</p>	
---	--